

Tasviriy san'at darslarida o'quvchilarda estetik didni shakllantirishning pedagogik asoslari

G'aybullayeva Mehribon G'olibovna

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi” – ta'lim yo'nalishi

1-kurs “D” guruh talabasi

ANOTATSIYA: Mazkur maqolada tasviriy san'at darslari orqali o'quvchilarda estetik didni shakllantirish jarayonining pedagogik va psixologik asoslari yoritilgan. Estetik did o'quvchining go'zallikni idrok etish, baholash va uni badiiy ifodalash qobiliyatini shakllantiruvchi muhim fazilat sifatida talqin etiladi. Maqolada Shovdirov S. A. va boshqa olimlarning san'at ta'limi sohasidagi ilmiy qarashlari asosida estetik tarbiya jarayonida rang, shakl, kompozitsiya, badiiy obraz va ijodiy faoliyatning o'zaro bog'liqligi tahlil qilinadi. O'qituvchining metodik yondashuvi, dars jarayonida innovatsion usullarni qo'llash va o'quvchilarning hissiy-estetik tajribasini boyitish orqali estetik didni rivojlantirish yo'llari ochib berilgan.

KALIT SO'ZLAR: Estetik did, tasviriy san'at, rang, kompozitsiya, badiiy tafakkur, ijodiy faoliyat, estetik tarbiya, pedagogik metodika.

Hozirgi kunda umumiy o'rta ta'lim tizimida o'quvchilarning estetik dunyoqarashini rivojlantirish, ularni go'zallikni anglash va qadrlashga o'rgatish ta'limning muhim vazifalaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Estetik tarbiya shaxsning ma'naviy kamoloti, madaniy saviyasi va ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishda hal qiluvchi o'rin tutadi. Bu jarayonning samaradorligi ko'p jihatdan tasviriy san'at darslarining mazmuni, tashkil etilishi va o'qituvchining pedagogik yondashuviga bog'liq.

Tasviriy san'at insonni go'zallikni ko'rish, his qilish va ifoda etishga o'rgatadi. O'quvchi rasm chizish jarayonida ranglar uyg'unligi, shakl, nisbat, ritm, muvozanat kabi badiiy tushunchalarni o'zlashtiradi. Bu jarayon orqali u nafaqat san'atni, balki tabiat, inson va jamiyatdagi go'zallikni ham anglay boshlaydi. Shu sababli estetik didni shakllantirish tasviriy san'at darslarining markaziy maqsadi hisoblanadi.

Pedagog olimlar, jumladan, Shovdirov S. A. (2017, 2023, 2025) o'z ilmiy ishlanmalarida o'quvchilarning estetik tarbiyasini rivojlantirishda badiiy idrok, tasviriy fikrlash va ijodiy faoliyatning o'zaro uyg'unligini asoslab bergan. Unga ko'ra, o'qituvchi dars jarayonida o'quvchilarni mustaqil kuzatish, tahlil qilish va estetik xulosa chiqarishga o'rgatishi zarur.

Shuningdek, tasviriy san'at mashg'ulotlarida milliy san'at an'analari, xalq amaliy bezak san'ati namunalarini o'rganish orqali o'quvchilarda milliy qadriyatlarga hurmat, madaniy merosni qadrlash, go'zallikni his etish tuyg'usi shakllanadi. Bu esa estetik didni rivojlantirishning muhim omillaridan biridir.

Demak, estetik didni shakllantirishning pedagogik asoslari o'quvchining badiiy idrokini chuqurlashtirish, hissiy tajribasini kengaytirish, go'zallikka estetik baho bera olish qobiliyatini tarbiyalash va san'at vositasida shaxsiy ma'naviy olamini boyitishdan iboratdir.

Tasviriy san'at darslarining asosiy maqsadlaridan biri o'quvchilarda estetik didni shakllantirish, ularni go'zallikni idrok etish va qadrlashga o'rgatishdir. Estetik did shaxsning ichki madaniyatini, san'atga bo'lgan munosabatini, his-tuyg'ularining nozikligini ifodalovchi muhim sifat hisoblanadi. Shu sababli, bu jarayonning pedagogik asoslarini chuqur tahlil qilish tasviriy san'at ta'limini yanada samarali tashkil etish uchun zarurdir.

Estetik did — insonning go'zallikni idrok etish, baholash va badiiy vositalar orqali ifoda etish qobiliyatidir. U nafaqat san'at asarlarini tushunishda, balki hayotdagi estetik hodisalarni to'g'ri baholashda ham namoyon bo'ladi. Tasviriy san'at darslarida o'quvchi rang, shakl, nisbat, kompozitsiya va ritmni o'zlashtiradi, bu esa uning estetik didini shakllantiradi. Shovdirov S. A. (2017, 2023) ta'kidlaganidek, estetik didni shakllantirish nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki o'quvchining badiiy tafakkurini rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Bu jarayon estetik idrok, hissiy tajriba va badiiy tahlil qobiliyati orqali amalga oshadi.

Rang, shakl va kompozitsiya tasviriy san'atning asosiy ifoda vositalari bo'lib, ular o'quvchining hissiy va estetik tafakkurini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ranglar o'quvchining hissiy holatini ifodalaydi, shakl va kompozitsiya esa tartib, muvozanat va fazoviy fikrlashni rivojlantiradi. Shovdirov S. (2024) rangni his qilish estetik tafakkurning asosiy vositasi ekanini ta'kidlaydi. Shu bilan birga, kompozitsion yechimlar orqali o'quvchi har bir elementning joylashuvi, nisbat va ritmni mustaqil tanlashga o'rgatiladi, bu esa uning badiiy tafakkurini chuqurlashtiradi.

O'quvchilarda estetik didni rivojlantirish uchun pedagogik shart-sharoitlar ham muhim hisoblanadi. Darsda motivatsion muhit yaratish, san'at asarlarini tahlil qilish, rassomlar hayoti va ijodi bilan tanishtirish o'quvchining qiziqishini oshiradi. Erkin ijod imkoniyatini berish, ya'ni o'quvchiga rasm mavzusini va rangni tanlash imkonini berish ijodiy tafakkur va estetik idrokni mustahkamlaydi. Shuningdek, o'z ishini baholash va boshqalarning ishlarini tahlil qilish orqali o'quvchi refleksiya qobiliyatini rivojlantiradi. Zamonaviy texnologiyalar, raqamli ilovalar, interaktiv doskalar va virtual muzeylar darsni jonlantiruvchi vosita sifatida ijodiy jarayonni boyitadi.

Shovdirov S. A. (2017–2025) tadqiqotlarida tasviriy san'at darslarida badiiy idrok va ijodiy faoliyatning uyg'unligi o'quvchining estetik didini shakllantirishda asosiy omil ekanini ko'rsatadi. Shu bilan birga, o'qituvchi dars jarayonida rahbar emas, balki yo'lboshchi va hamkor sifatida qatnashishi lozim, chunki ijod majburlashni emas, rag'batlantirishni talab qiladi.

Natijada, tasviriy san'at darslari o'quvchilarning estetik didini shakllantirishda beqiyos ahamiyatga ega. O'qituvchi darsni nafaqat chizish mashg'uloti sifatida, balki

o'quvchining hissiy va badiiy tafakkurini rivojlantirish maydoni sifatida tashkil etishi zarur. Shu tarzda o'quvchi rang, shakl, kompozitsiya va badiiy obraz orqali go'zallikni anglashni, uni baholashni va ijodiy ifodalashni o'rganadi, bu esa uning estetik didini mustahkamlaydi.

Tasviriy san'at darslari o'quvchilarning estetik didini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. O'quvchi dars davomida rang, shakl, kompozitsiya va badiiy obrazni o'zlashtiradi, bu esa uning hissiy va badiiy tafakkurini rivojlantiradi. Estetik did nafaqat san'at asarlarini tushunish va baholashga, balki hayotdagi estetik hodisalarni idrok etishga ham yordam beradi.

Shovdirov S. A. (2017–2025) tadqiqotlarida ta'kidlanganidek, o'qituvchining metodik tayyorgarligi, innovatsion pedagogik usullarni qo'llashi va o'quvchilarga ijodiy erkinlik berishi estetik didni shakllantirishning muhim omillari hisoblanadi. Shuningdek, motivatsion muhit yaratish, refleksiya va tahlil jarayonlarini ta'minlash, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish darsning samaradorligini oshiradi.

Shu bilan birga, tasviriy san'at darslari o'quvchilarda go'zallikni his etish, uni baholash va ijodiy ifoda etish qobiliyatini rivojlantiradi, shaxsning estetik tafakkurini mustahkamlaydi va badiiy savodxonlik darajasini oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Шавдилов С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // *Педагогическое образование и наука*. – 2017. – №2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // *Eastern European Scientific Journal*. – 2017. – №1. – P. 131–134.
3. Shovdirov S. Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region // *E3S Web of Conferences*. – 2024. – Vol. 587. – P. 02016.
4. Shavdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology // *AIP Conference Proceedings*. – 2025. – Vol. 3268. – No. 1. – P. 070035.
5. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // *Science and Innovation*. – 2023. – Vol. 2. – No. B10. – P. 192–198.
6. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // *Inter education & global study*. – 2024. – №1. – P. 8–14.
7. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts // *International Journal on Integrated Education*. – 2023. – Vol. 4. – No. 3. – P. 60–66.
8. Шавдилов С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // *Современное образование (Узбекистан)*. – 2017. – №6. – С. 15–21.